

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ КРАЇН З ПЕРЕХІДНОЮ ЕКОНОМІКОЮ

Плющик І.А., Огородник Р.П., Дучинська Н.І.

Проведено дослідження впливу глобалізаційних процесів на розвиток країн, які розвиваються та з перехідною економікою. Визначені основні характеристики сучасних процесів інтернаціоналізації, їх вплив на національну економіку, можливості, які вони надають та рушійні сили.

Постановка проблеми. Все частіше протягом останніх двох століть, економічна активність стала більш глобально орієнтованою та інтегрованою. Вже не має сенсу думати в термінах національних економік - міжнародна торгівля зайняла центральне місце в більшості національних економік по всьому світу. Зростаюча пов'язаність та залученість національних економік у світове господарство ставить нові виклики для підприємств та урядів та надає широкі можливості для країн посісти провідне місце у глобальній економіці, використовуючи наявний потенціал.

Аналіз публікацій і досягнень. Проблема глобалізації присвячена велика кількість праць науковців, зокрема, таких як Л. Браун, Т. Левіт, Д. Гвішиані, І. Уоллерстайн, М. Косолапов, К. Ейк, Д. Лук'яненко, А. Поручник, А. Печчеї, О. Жадан, Н. Моїсєєв. Вони досліджували глобалізаційні процеси у різних аспектах, зосередившись передусім на їх механізмах та взаємодії зовнішньої політики та світових інтеграційних процесів. Слабо дослідженим залишається аспект можливостей, які надає глобалізація для економік країн з перехідною економікою та таких, які розвиваються.

Метою статті є визначення глобальних змін та наслідків сучасної все більш глобальної економіки та визначення можливостей більш глибокого включення країн з економіками, які формуються.

Викладення основного матеріалу дослідження. Глобалізацію можна представити як процес (або набір процесів), які втілюють в собі трансформацію в просторовій організації суспільних відносин і операцій, що генерують трансконтинентальні або міжрегіональні потоки і мережеву діяльність, взаємодію і владу.

Вона характеризується чотирма типами зміни [1]:

- по-перше, вона включає в себе розповсюдження соціальних, політичних та економічних заходів, уздовж політичних кордонів, регіонів і континентів;

- по-друге, вона передбачає посилення або зростання масштабів, взаємопов'язаність потоків торгівлі, інвестицій, фінансів, міграції, культур і т.д.;

- по-третє, зростає екстенсивність та інтенсивність глобальної взаємозалежності, яка пов'язана з прискоренням глобальних взаємодій і процесів, таких як еволюція світових систем транспорту та зв'язку, що збільшує швидкість поширення ідей, товарів, інформації, капіталу і людей;

- по-четверте, зростання екстенсивності, інтенсивності та швидкості глобальних взаємодій може бути пов'язане з їх поглибленим впливом таким чином, що вплив віддалених подій може бути досить значним в іншому місці і навіть самі місцеві зміни можуть привести до величезних глобальних наслідків. У цьому сенсі, межі між внутрішніми справами і світовими стають все більш розмитими.

Серед основних промислово розвинених країн, за оцінками Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), 65 відсотків від загального економічного виробництва, або ВВП, пов'язане з міжнародною торгівлею.

Сучасний фокус на міжнародній інтеграції економік базується на розвитку вільного світового ринку з мінімальною кількістю торговельних бар'єрів, наскільки це можливо, який призводить до справжньої кроскордонної конкуренції [2].

Міжнародні економічні інститути, такі як Світова організація торгівлі (СОТ) і Міжнародний валютний фонд (МВФ), полегшують цей безбар'єрний потік товарів, послуг і грошей (капіталу), який збільшується, на міжнародному рівні. На регіональному рівні такі організації, як Північноамериканська асоціація вільної торгівлі (НАФТА), Європейський союз (ЄС), та Асоціація держав Південно-Східної Азії (ASEAN) також працюють в напрямку економічної інтеграції в рамках їх відповідних географічних регіонів.

Багато економістів оцінюють економічну глобалізацію як таку, яка має позитивний вплив, пов'язуючи збільшення транскордонних економічних операцій зі збільшенням світового ВВП і можливостями для економічного розвитку. Тим не менше, процес інтеграції не обходиться без критики економістів, які вважають, що багато з країн індустріальної Півночі (тобто, Північна Америка, Європа, Східна Азія) отримали користь з глобалізації, в той час, як в останні два десятиліття багато напів- і

непромислові країни геополітичного Півдня (тобто, Африки, частини Азії, Центральної та Південної Америки) зіткнулися з економічними спадами, а не зростанням, обіцяним від економічної інтеграції.

Підсумовуючи вищенаведене можна виділити наступні прояви глобалізації:

- покращення транскордонної діяльності;
- наднаціональні організації і форуми;
- спроби створення наднаціональної політичної організації;
- поширення ідей і досвіду.

Глобалізаційні процеси базуються, перш за все, на проявах глобальної економіки, що виражається в:

- збільшенні потоків робочої сили, грошей, товарів, послуг та інформації;
- країни не є більше дискретними одиницями у світовому господарстві;
- це «економіка з можливістю працювати як єдине ціле в режимі реального часу в планетарному масштабі» [3, с. 92];
- це дуже відрізняється від «світової економіки» 14-го, 16-го, і 19-го століть.
- у своєму нинішньому вигляді, вона почала розвиватись протягом 1980-х років.

Міжнародна торгівля зросла і абсолютно і відносно до безпрецедентного рівня по відношенню до національного доходу. Для порівняння, з кінця дев'ятнадцятого століття - епохи бурхливого зростання торгівлі - рівень експорту сьогодні (вимірюється як частка від ВВП) набагато більший. Коли торгові бар'єри зменшились по всьому світу, на світові ринки вийшли багато товарів і, все частіше, послуги.

Під час повоєнного періоду виникла розгалужена мережа торгівлі, в якій більшість країн були залучені в безліч торгових відносин. Хоча є великі торгові блоки в Європі, Північній Америці та Азійсько-Тихоокеанському регіоні, це не регіональні фортеці; навпаки, вони залишаються відкритими для конкуренції з рештою світу. Впродовж 1980-х і 1990-х років, країни, які розвиваються та з перехідною економікою стали більш відкритими для торгівлі. Їх участь у світовій торгівлі, зокрема, виробництві, зросла відповідно [3]. У табл. 1 наведені деякі світові лідери продажів, що ілюструє розвиток виробництва у країнах, які розвиваються.

Таблиця 1

Світові лідери продажів за деякими галузями виробництва

Компанія	Країна	Промисловість	Позиція на глобальному ринку
Arcor	Аргентина	Кондитерські вироби	№1 виробник цукерок
Bimbo	Мексика	Виробництво продуктів харчування	№1 у хлібопекарській промисловості
JBS	Бразилія	Виробництво продуктів харчування	№1 виробництво м'яса
Modelo	Мексика	Beverages Виробництво напоїв	№1 пивний бренд
Vale	Бразилія	Гірнична справа	№3
Tenaris	Аргентина	Сталь	№1 труби безшовні
BharatForge	Індія	Метали	№2 прокат
Cemex	Мексика	Цемент	№1 готові суміші
Haier	Китай	Побутова техніка	№1 побутова техніка
Braskem	Бразилія	Біопластик	№1
BYD	Китай	Акумулятори	№1 нікель-кадмієві акумулятори
Acer	Тайвань	Персональні комп'ютери	№2
Lenovo	Китай	Персональні комп'ютери	№4
Samsung Electronics	Південна Корея	Побутова електроніка	№1 чіпи та LCDs, №2 телефони
Embraer	Бразилія	Літакобудування	№1 середні літаки
Cosan	Бразилія	Паливна промисловість	№1 біопаливо
TataCommunications	Індія	Телекомунікації	№1 телефонні комунікації

Джерело: [4].

З наведених даних у табл. 1 видно, що виробники у країнах, які розвиваються, посіли провідні місця у світовому виробництві у багатьох галузях виробництва.

Зростаюча екстенсивність та інтенсивність торгівлі призвела до зростаючої зв'язаності національних економік одна з одною. З'явився новий глобальний розподіл праці у виробництві товарів. Етапи виробничого процесу в даний час розподілені і розташовані в різних країнах, особливо в країнах з економікою, що розвивається. Таким чином, не тільки країни все частіше споживати товари з-за кордону, а й їхні власні виробничі процеси суттєво залежать від компонентів, вироблених за кордоном. Результатом цього є те, що економічна активність в тій чи іншій країні сильно залежна (через торгові мережі) від економічної діяльності в інших країнах.

Внутрішньогалузева торгівля, особливо серед розвинених країн, в даний час є у більшості промисловою. Це посилює конкуренцію за межами національних кордонів. Конкуренція в торгівлі також посилюється у зв'язку з щорічним збільшенням обсягів торгівлі. Однак, це не означає, що стан країн просто визначається їх «конкурентоспроможністю»: країни як і раніше спеціалізуються у відповідності зі порівняльними перевагами і не можуть бути конкурентоспроможним у всьому або в нічому. Національні економіки отримали загальне розширення торгівлі. Тим не менш, розподіл вигод від торгівлі нерівномірний. Розширення торгівлі з країнами, які розвиваються, наприклад, негативно впливає на низько кваліфікованих працівників в розвинених країнах в той час як відбувається збільшення доходів висококваліфікованих робітників. Є переможці і переможені від розширення торгівлі.

Незважаючи на те, що ринки можуть бути глобальними, регулювання багато в чому залишається національним. Відмінності у регулюванні викликають міжнародні зіткнення економічних інтересів, які ілюструє ЄС проти США у банановій суперечці, в той час як Світова організація торгівлі (потужний захисник дерегулювання і лібералізації торгівлі) розвиває гармонізацію національних нормативно-правових режимів. Крім того, якщо існують внутрішні падіння ринку, вони можуть очікуватись і на світових ринках. Це пояснюється великою залежністю глобальної економіки від розвитку міжнародних фінансових потоків [5].

Світові фінансові потоки зросли в геометричній прогресії, починаючи з 1970-х років. Щоденний оборот на валютних ринках перевищує \$ 1,5 трлн, а мільярди доларів фінансових активів торгуються в глобальному масштабі, зокрема за допомогою похідних продуктів. Більшість країн сьогодні включені в світові фінансові ринки, але природа їх доступу на ці ринки вкрай нерівномірна.

Міжнародна банківська справа, облігаційні позики і торгівля акціями зросли з незначних рівнів до історично значущих рівнів вимірюваних по

відношенню до світу або національного продукту відповідно. Рівень транскордонних угод є безпрецедентним. Операції є майже миттєвими протягом 24 годин на світових фінансових ринках.

Фінансові потоки в країни, що розвиваються виростили на початку 1990-х років, хоча вони і знизились з тих пір. У цей період спостерігались масивні фінансові потоки в Східній Азії, які згодом виявились руйнівним для економіки цих країн, оскільки вони були часто спрямовані на спекулятивну активність. Криза 2008 року перетворила ці економіки з «показових випадків» до «проблемних випадків», падіння їх валют сильно перевищило будь-які реальні економічні дисбаланси. Криза підкреслила нестійку рівновагу між державною і приватною владою на світових фінансових ринках, а також обмеження існуючого глобального фінансового режиму (МВФ, БМР і т.д.) в запобіганні глобального фінансового потрясіння. Вона також показала, як перехрещуються національні ринки.

Таким чином глобальні фінансові ринки забезпечують при глобалізаційних процесах іноземні портфельні інвестиції [5].

Валютні ринки показали, що тільки 10% операцій - це комерційні угоди, інші 90% - спекулятивні. Причиною є те, що фінансова глобалізація зростає швидше, ніж економічна [6].

Водночас при збільшенні у сотні разів іноземних прямих інвестицій в економіку всіх країн, розвинені країни є лідерами та значно випереджують країни, які розвиваються: у 2012 році зріс з 11,1% до 43,3% від ВВП у розвинених країнах, та лише з 4,1% до 17,5% у менш розвинених.

Сучасна глобальна економіка потребує певних інститутів [5]:

- захист прав власності;
- верховенство закону;
- стабільність платіжної і фінансової систем.

Глобалізація також викликала бурхливий розвиток транснаціональних корпорацій. Транснаціональна корпорація (ТНК) - це компанія, яка працює принаймні в двох різних національних державах.

Транснаціональні корпорації зросли по відношенню до світової економіки і в даний час складають, за деякими оцінками, принаймні, 20 відсотків світового виробництва і 70 відсотків світової торгівлі. Крім того, вони розвивають більше відносин з меншими національними фірмами, пов'язуючи їх в транснаціональні виробничі ланцюжки. ТНК відіграють центральну роль у світовій торгівлі. Від однієї чверті до однієї третини світової торгівлі оцінюється як внутрішньофірмова торгівля між гілками ТНК. Вони є основою для вироблення та міжнародної передачі

технологій.

Транснаціональне виробництво може мати важливий вплив на процвітання країни. Мало того, що ТНК відіграють ключову роль у поширенні технічних знань, вони знаходять свої країни перебування менш придатними для забезпечення конкурентних переваг. В результаті, було отримане значне зростання транснаціональних корпоративних альянсів та інвестицій в іноземні інноваційні кластери. В останні часи технологічні переваги можуть значною мірою реалізовуватися в країнах їх походження і поширюватись серед різних національних зацікавлених сторін.

ТНК збільшили потужності в порівнянні з національними урядами, що відбивається в області широкого надання субсидій іноземним інвестиціям. Для ТНК (і пов'язаних з транснаціональними виробничими мережами) в даний час вирішальним є значення місця розташування, організації та розміщення продуктивних сил у світовій економіці [4].

Висновки. Сучасна світова економіка все більше впливає на економічне зростання окремих національних господарств. Тому для більш повного залучення до інтеграції потрібно враховувати тенденції глобалізації, а саме: зростання товарних потоків між кордонами країн, фінансову підтримку цих потоків, розвиток та залучення до роботи міжнародних організацій, рух капіталів між країнами, можливості впливу транснаціональних корпорацій на цілі галузі виробництва. Треба мати на увазі, що для світового товариства національна економіка – це ринок збуту і при наявності сприятливих умов, провідні економіки та приватний сектор має зацікавленість у його розвитку.

Література

1. Ardalán, Kavous Globalization and Regionalization: Four Paradigmatic Views . Journal of International Business Research, Vol. 9, No. 1, January 1, 2010.
2. Bishop, Tiffany; Reinke, John; Adams, Tommy. Globalization: Trends and Perspectives Journal of International Business Research, Vol. 10, No. 1, January 2011.
3. Manuel Castells, The Rise of the Network Society. Cambridge, MA: Blackwell 1996.
4. Gili S. Drori; John W. Meyer; Hokyung Hwang. Globalization and Organization: World Society and Organizational Change Oxford University Press, 2006.
5. Mauro F. Guillén, Emilio Ontiveros Global Turning Points: Understanding the Challenges for Business in the 21st Century. Cambridge, 2012. p. 191.

6. Jagdish Bhagwati. In Defense of Globalization Oxford University Press, 2004.

Abstract

Plyushchyk I.A., Ogorodnyk R.P., Duchinskaya N.I.

Global challenges and opportunities for countries in transition

The influence of globalization on the development of economies in transition is conducted. The basic characteristics of modern internationalization processes and their impact on the national economies, the opportunities they provide and their drivers are identified.